

TRANSHUMANȚA PĂSTORII ROMÂNI - VECTOR DE VALORI ÎN SPAȚIUL CARPATO-DANUBIANO-PONTIC

Constantin Macarie,
Profesor, președinte Fundația cultural-științifică „Simion Mehedinți -
Miorița”, comuna Soveja, Vrancea.

Rezumat. Ciobanii, ca principali actori în procesul transhumanței, au fost purtători - vectorii de valori în spațiul românesc și dincolo de el, păzitori de turme de visuri, în vremuri când niciun mijloc de comunicare la distanță nu era, decât doar „frunza-n codru ciulită”, strigăt de buciwm și tulnic străbătând văi și munți, focuri pe dealuri, „să dea de-i primejdie glas”. Și frământări, căutări de mai bine pentru ei și oile lor, în alte orizonturi, transhumanța au fost. Liant în cuget și-n simțiri, al românilor de pretutindeni au fost. Și au mai fost seism al sufletului, ce aduce ades drame, sacrificii, jertfe pe altarul muncii, al trudei. Și așa, oierii Carpaților noștri nemuritori au devenit. Asta vrea să spună astă trudă a gândului meu, prin astă modestă reamintire a unor fapte din istoria noastră milenară, cu contribuția specialiștilor, dar și a acelor moșnegi, „ceteți ai cărților în starnă”, cu care am fost prieten, a conviețuit și dascăli mi-au fost, la rându-le. Și toate ca o trezire, o retrezire a visului de reîntregire, de unire în cuget și-n simțiri, a trăitorilor de pe cele două maluri ale Prutului, sub umbrela visului contemporan ce U E se cheamă. Iar transhumanța a veșnicit românismul în acest spațiu carpato--danubiano-ponitic, cât și mai departe, fiindcă „pe oricine-am numit și prieten și vecine”

Și birui-va gândul!

„Folclorul și mitologia spațiului carpatic, este parte din ADN-ul nostru, este canalul prin care ne conectăm la înțelepciunea strămoșilor noștri, la natură, la eul străvechi și primar din noi”

Conform DEX, transhumanța este legată de animale, care sunt strămutate dintr-un loc în altul, pe spații vaste, după anotimpuri, în special toamna și iarna, în vederea protejării, cât și asigurării hranei acestora. Mai mult, se spune că oaia nu trebuie să fie ținută în stabulație. ci ea trebuie să umble, dacă vrei să fie sănătoasă și să producă.

Românii au rămas de-a lungul secolelor, un neam în care păstoritul a jucat un rol esențial în evoluția și dezvoltarea comunității românești, dar nu numai. Iar când spun comunitate românească, mă refer la marea comunitate a României dodoloase, cea dintre Tisa, Nistru, Dunăre și Marea cea mare, adică spațiul carpato-danubiano-pontic, dar, după noile rezultate le cercetărilor, aș îndrăzni să zic marea comunitate geto-tracă, ce se pare că a ocupat un mult mai mult teritoriu, chiar și decât presupusul spațiu Cucutenian.

Cu nu mult timp în urmă, încă mai avea loc la scară mare acest tulburător fenomen ce a definit istoria acestui neam: transhumanța. Iar Soveja, de unde vin, era situată pe acest traiect al trecerii turmelor Ardealului spre câmpie, era un principal vad de trecere, antrenând în același timp și pe oierii locului. Așa s-au stabilit relații puternice între bacia ardeleni, cărora li se spuneau, popular, ungureni, și bacia vrânceni. Nu întâmplător, în MIORIȚA complotul împotriva moldoveanului este pus la cale de „*cel ungurean și cu cel vrâncean*”, aceștia, în contextul transumanței, se uneau volens-nolens.

Și, din fericire, fiind de peste șase decenii, profesor în Soveja, am mai apucat bătrâni „ceteți a cărților în strană”, din a căror înțelepciune mi-am hrănit sufletul de dascăl. Iar câțiva, personaje ale transumanței au fost, iar cei mai mulți, urmași ai păstorilor sovejeni ce au bătut drumul greu al transumanței. Spune o vorbă înțeleaptă: „*cine nu are bătrâni să-și cumpere*”, iar eu nu i-am cumpărat în felul meu, și i-am ascultat, i-am respectat, i-am prețuit și am construit bătrânul din mine, ce va să fie. Am văzut în bătrâni temelia trainică a satului, depozitari ai acelor coduri, legi nescrise ce asigură, cu adevărat, trăinicia, veșnicia acestuia. Și-mi vine în minte imaginea lor, conturată de Simion Mehedinți, o imagine realistă a veacurilor trecute, în opera literară MOȘNEGII, din Oameni de la munte.

„S-a priment tot rostul lumii, numai moșnegii cei vechi de zile au rămas cum apucaseră din bătrâni: trăiește fiecare sub corhana lui, păzind peste zi oile, cu ajutorul dulăilor, iar noaptea, dormind lângă un foc de buturugi și măsurând vremea după mersul domol al stelelor în care licăresc tainic sufletele dușilor de pe lume...Rar când se mai abat și

ei prin sat. Doar pe la Înviere, când se mărturisesc duhovnicului, să le citească molifta dezlegării de păcate, de care ei sunt de mult străini, ca și copacii pădurilor; ori pe la Înălțare, când lămâile, măslinile și roșcovele aduse de negustori la iarmaroc, lasă câteva zile prin sat un miros de bunătați necunoscute prin meleagurile celea; în sfârșit, pe la Sumedru, când încep ninsorile, iar uncheșii mai fac o mătanie-două pe la biserică, cu presupusul că, până la primăvară, Dumnezeu știe ce se mai poate întâmpla... și nu e bine să treacă omul la cele veșnice cu sufletul neîngrijit. Ar mai veni și ei pe la Crăciun, dar nămeții astupă drumurile, potmolesc cărările și fiecare stă închis ca în bârlog lângă țarcul vitelor. În schimb, la Bobotează, cei de-acasă pornesc pe cineva mai sprinten să le ducă agheasma, cu care bătrânii stropesc fundacul clăilor, izvoarele buduelor și beau și ei, împărtășindu-se de departe din sfânta slujbă a bisericii”.

Și vorbind de transhumanță, tot tainind cu ei, prin anii 60, ani primi ai statornicirii mele aici „sub poala de codru verde” a Sovejei, între oamenii muntelui, am avut norocul să cunosc pe trei, ce fuseseră actori pe drumul transhumanței, din Soveja, până la Crâm, în părțile Azovului, ani de zile, de la „copil la oi”, angajat cu simbrie, la ciobanul cu experiență, ce au străbătut mii de kilometri pe drumuri transhumante. Aceștia au fost Gheorghe Anghene, Gheorghe Panaite și Marin Diaconu, tustrei la momentul tainirii cu ei, având vârste onorabile. Dintre aceștia, moș Marin Diaconu, la acea vârstă nonagenară, trăgea coasa încă, ultimul în ceata de cosași, pe moșia lui. Unul dintre ei, Gheorghe Anghene, ce fusese cu simbrie la oile brețcanilor, a fost interviewat și de profesorul folclorist Ion Diaconu, pe care l-am însoțit în cercetările mioritice, de la Soveja, în vara anului 1967.

El, moș Marin Diaconu, mi-a mărturisit, arătându-mi fotografia alăturată, cred cea mai veche din colecțiile mele, că Neculai Merchea, cel din mijloc, a fost cioban transhumant o viață, și cu care s-a însoțit în tinerețea sa, și de la care multe a învățat și auzit, chiar despre crimele petrecute pe traiectul transhumanței. Și, cu amărăciune-mi spunea moș Marin, că nu înțelege de ce în Miorița se vorbește de un complot, de

crimă făcută de ciobanii români, împotriva unui cioban român, fiindcă spunea el „*noi ciobanii eram tare uniți, nedespărțiți. Nu s-a existat ca ciobanii români să se omoare între ei, Doamne ferește! Certuri, neînțelegeri au fost, dar noi între noi le puneam capăt, pașnic, prietenește*”. Crime, spunea moș Marin, au fost și chiar ciobanii români au căzut, dar „*făcute de tătarii, de sălbaticii de pe acolo, care, căutau fele de fel de pricini, să ne fure oile, mieii*”, zicea moșul. Și tare supărat era moș Marin. Și dreptate avea. Am văzut în bătrâni temelii trainice a satului, depozitarii acelor coduri, legi nescrise ce asigură, cu adevărat, trăinicia, veșnicia. Și ei mi-au fost bibliografia vie în cunoaștere și deslușire a multelor taine ale satului, între care și transhumanța.

Drumurile comerciale, drumurile de migrație sau drumurile transhumanței, denumite și „*drumurile oilor*” pe alocuri, aveau o direcții precise, cu plecare din satele pastorale, carpatice, uneori și la mii de kilometri distanță. Ele urmau, desigur văile apelor, cât și plaiurile adiacente. Și nu era o treabă ușoară, fiind o organizare minuțioasă, cu niște reguli nescrise, adesea chiar periculoase, adesea cu sfințenie respectate.

Transhumanța s-a practicat pe tot cuprinsul spațiului românesc. Turmele erau duse la iernat spre stepele din vestul și sud-estul României, Bărăganul fiind stepa cea mai întinsă din România, ajungând până la bălțile Dunării și mai departe în Bugeac, pe Nistru etc. În general, mocanii vrânceni foloseau locurile de pășunat din sat, poienile din păduri, golurile de munte, de unde plecau drumurile transhumanței pastorale și locurile pentru iernat în câmpie.

Ciobanii, destui la număr în satele vrâncene, între care, conform celor spuse de Simion Mehedinți, era și Soveja, au practicat –potrivit criteriului ariei teritoriale de răspândire – trei tipuri de păstorit:

a) păstoritul pendular cu vâratul la munte și iernatul în sat, tip de păstorit la care participa întreaga familie.

b) păstoritul transhumant, caracterizat prin vâratul turmelor în munte și iernatul în câmpie la care participau numai ciobanii angajați pe mai mulți ani și tinerii, cu simbricie, pentru îngrijirea turmelor de animale.

c) păstoritul local, în hotarul satului, care era practicat frecvent în zona Vrancei, organizând stâni pe pășunile din sat, proprietate devălmașă și fânețele și pășunile din zona odăilor, din hotarul satului. Am vizitat și am sta la sfat cu unul din dintre aceștia, recent, Costică Dumitrașcu, zis Snagov, ce are o fermă impresionantă de animale, între care peste 800 de oi, pe care vara le paște pe munte, iar iarna le coboară la Negrilești, la saivanele de iernat. La momentul tanirilor noastre, fiii lui erau pe vârful de munte, urcați, de teama să nu le împuște oile, pe motiv că, „*cine știe, or găsi vreuna cu pestă, de asta ce s-a inventat acum și la oi*”. Și o spunea cu îngrijorare, nea Costică.

Subiectul este vast, fiind imposibil de clarificat aici, acum în detaliu. Dar așa cum am spus, transhumanța era o uluitoare desfășurare de forțe, minuțios organizată. Iar această trudă, că o trudă este, are la bază o zicere tot a bătrânilor: „*Ochiul stăpânului îngrașă animalul*”. Iar pentru asta trebuie să existe animal. Și unul a fost oaia. Și trebuie să fie un stăpân, iar acesta este ciobanul. Iar acestui sacrificiu cercetătorii i-au zis transhumanță. Că un uriaș SACRIFICIU este.

Și nu era vorba de o migrațiune, cum spuneau unii istorici străini care susțineau teoria imigrației în ceea ce privește prezența românilor pe aceste meleaguri. Să amintim că chiar întemeierea localităților Soveja și Cașin este pusă de unii ca fiind rezultatul transumanței, fapt total greșit. Deducem clar că este mai mult o „*pendulare*”, e drept, la distanțe impresionante, însă într-un areal bine delimitat și stabilit, cu rol strict funcțional în cadrul economiei pastorale, în care criteriul climei și al locurilor de pășunat au jucat un rol important. Consider că este necesar de a arăta care era și este organizarea unei stâni. Stâna are un baci, care este seful, are ciobani, în funcție de numărul de oi, cărora li se încredințează oile mânăzări adică bune de producție și de reproducție. Și mai are, ades, băieți de stână, ucenici mai pe înțeles, cărora li se dădeau în grijă mioarele și oile sterpe. Și a se observa frecvența verbelor la timpul trecut, în expunerea mea. Fiindcă a devenit, cel puțin transhumanța mare, o dulce floare a uitării și ea, alături de multe alte valori românești.

Transumanța trebuie privită ca o întreprindere permanentă a oierilor veacurilor trecute cu frecvență mare în arealul păstoresc preponderent montan, unde iernile sunt foarte aspre. Transhumanța a avut însă urmări demografice surprinzătoare. Căci numai așa se poate explica existența unor sate de români până în munții Caucaz, alături de moldoveni, aceștia fiind, conform cercetătorilor, urmași ai păstorilor transilvăneni. *„Gândind în limitele frontierelor moderne, pentru noi pare o surpriză să aflăm astăzi că, odinioară, grupuri de români s-au răspândit pe o arie așa de întinsă.. Spațiul carpato-danubiano-pontic este miezul locuirii noastre, iar fenomenul în discuție, prezența unor așezări românești în afara acestui miez a fost afectat de o anume percepție impusă în perioada comunistă, ca acestea fiind spații în care românii erau ținuți captivi, văzuți ca simplii agricultori stric sedentari”*. Se pare, după rezultatele ultimilor cercetări, de care am amintit, această mirtare nu ar mai fi acceptată. Turmele se duceau și se întorceau periodic, pe un traseu cu locuri de popas bine stabilite, care în timp deveneau adevărate spații de locuit în care ciobanii cumpărau locuri, construiau case, saivane, unde se opreau la întoarcere sau unde poposeau în următorii ani. Mai mult, în aceste locuri se stabileau definitiv adesea membri ai familiilor de ciobani.

Deducem, așadar, că transhumanța sugera libertatea oierilor, iar lucrul acesta nu convenea câtuși de puțin unora. Însă, până atunci, *„timp de mai bine de 1000 de ani, păstorii „vlahi” au circulat, în spații extinse din munții Tatra până-n Pind, mai apoi în stepele cuprinse între Carpați și Caucaz, asigurând astfel formidabila unitate de limbă, cuget și simțire românească și dovedind că niciodată munții Carpați nu au fost o barieră între frați”*. Și acest lucru trebuie să reținem din tot ce se spune despre transhumanță. Ea, transhumanța, pe lângă faptul că ciobanii erau vectorul esențial, purtători și răspânditori de valori în spațiul românesc, dar și de dincolo de acesta, a fost și mesager, la acele vremuri când nu existau mijloace de comunicare rapidă, decât *„frunza din codru ciulită”*, buciumele și tulnicele ce răsunau peste văi și munți, ori focurile aprinse pe dealuri, ca vestitori de pericol dușman.

Cu întinsele lor legături în întreg spațiul românesc și dincolo de el, cu spiritul lor de libertate și cu forța lor economică, acești păstori au înțeles să-și păstreze credința străbună, tradițiile, limba, obiceiurile, preferând adesea chiar să plece cu turmele lor spre alte ținuturi unde-și puteau exprima credința în mod liber. În trăistile lor acești ciobani au dus până departe cărți de rugăciuni, ceasloave de grai românesc și simțire creștinească. Au dus rugăciuni, pe care le citeau dintr-o carte - un ceaslov, tipărit în românește la Sibiul Transilvaniei, spunând Tatăl nostru, Doamne miluiește-ne pe noi. Lângă icoane ardeau candelile aprinse, pline cu seul de oaie, peste tot în camerele bacilor și ale ciobanilor.

Venind mai aproape, spre secolul al XIX-lea, constatăm că fenomenul transumanței s-a menținut și găsim fapte care dovedesc cele mai înainte prezentate, făcând referință în mod special la ardelenii care erau păstori „*per excellenciam*”, cum afirma George Coșbuc. „*Aceștia creșteau oi; primăvara, vara și toamna le pășteau pe munții din împrejurimi, iar spre sfârșitul toamnei și pe iarnă, coborau turmele lor de oi, la care adăugau și alte turme ale unor săteni, spre Dunăre, ca să ierneze ori în Dobrogea, pe atunci turcească, ori să treacă mult mai departe, în Crimeea, ba și-n Caucaz, pe unde erau pășuni bogate și mai calde, iar stăpânitorii acelor locuri, turci sau tătari, le îngăduiau, trăgând folos din pășunat*”.

Aduc în discuție, ca susținere, spusele savantului Simion Mehedinți, sovejan, în povestirea sa „*Pribeagul*”, din opera literară OAMENI DE LA MUNTE. „... *pe la Înălțare și pe la Ziua Crucii prindeau a răsuna din depărtare tălăncile: banga-banga, iar copii dau năvală cu capul gol vestind în gura mare: - Vin oile, vine herghelia, vin brețcanii. La trecerea oilor, băietanii satului, îndată ce învățau să-și lege singuri nojițele la opinci, se angajau cu simbricie la Brețcani*”.

Așa au ajuns românii și, iată între ei și sovejeni, în stepele din nordul Mării Negre, în spațiul ucrainean de dincolo de Bug. Dar, în afară de aceasta, multe așezări erau locuite de ciobani veniți cu turmele de oi nu numai de pe teritoriul Basarabiei și al Moldovei, ci și din Ardeal: din

Țara Bârsei, din Țara Făgărașului sau a Sibiului. Gh. Pavelescu, în articolul *Aspecte din spiritualitatea românilor transnistreni*, precizează că *„modul și timpul cum au ajuns românii în Transnistria e o problemă de istorie și de etnografie. Se pare că este totuși vorba de străvechi expansiuni păstorești istorice, de mocani ardeleni și moldoveni. Este important că aceștia au venit aici cu avutul lor material și spiritual. Și au venit nu numai în spații românești, ci au ajuns mult mai departe, peste Nistru, unde erau acceptați, chiar îngăduiți, fiindcă de pe urma lor se trăgeau foloase materiale. Dar, indirect, neluat în seamă, și foloase spirituale”*. Desigur, foloase materiale se trăgeau și în spațiile cu românii de până în Nistru, numai că cele spirituale se adăugau celor deja existente, prin chiar întemeierea altor localități, cum se va vedea, contribuiau la dezvoltarea, la unitatea de neam, de tradiții, de limbă.

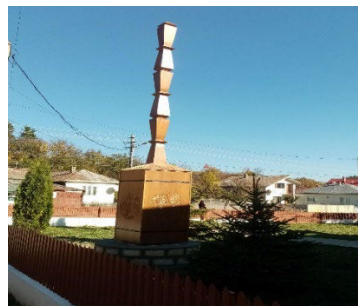
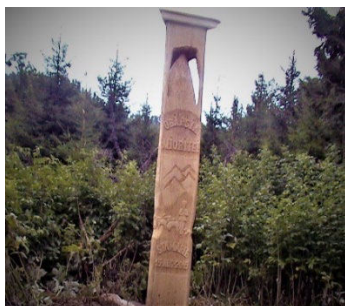
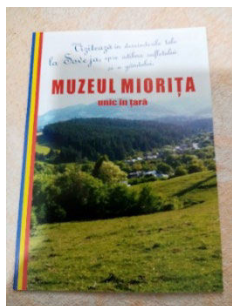
Și vin cu o altă clarificare. Cercetătorii folosesc cel des termenii de ardeleni, cărora li se spuneau și ungureni, cât și de moldoveni, foarte rar și de vrânceni. Ei bine, mulți nu cunosc faptul că Vrancea era ținut moldovenesc, ba chiar susțin că hotarul de nord al Vrancei nu a trecut pârâul Șușița. Așa, nici Soveja nu este considerată parte din Vrancea. Ori, după Simion Mehedinți și alții mulți, hotarul de nord al Vrancei, era pe la Cașin. Nu e momentul argumentărilor, dar este și opinia mea. Însă vrâncenii au fost parte a mării transhumanțe, fiindcă între ciobanii români într-o solidaritate umană, profesională, de neam și credințe, de tradiție, care, în opinia mea, justifică acea asociere complotistă, ungurean - vrâncean, împotriva moldoveanului, de care se face vorbire în MIORIȚA, dar, desigur, formal, ca o posibilitate. (De-o fi să mor) Da complot a fost pe traiectul transhumanței și cu crime s-au soldat, dar venit din partea străinilor, a tătarilor, a turcilor și a altora de dincolo de Nistru. Este opinia mea, dezvoltată în cartea ce va să apară Miorița la ea acasă, opinie pe care mi-au inoculat-o, bătrânii satului, despre care v-am vorbit. Cei care au fost actori în transhumanță, moș Gheorghe Panaite, moș Gh. Angene, sovejeni, spuneau că *„ciobanii erau foarte uniți, indiferent de unde erau. Se mai ciondăneau, dar nu se omorau. Crime*

faceau tătarii, turcii, cazacii, care râvneau la oile lor”. Dar asta e altă problemă!

Două texte, unul inedit, provenit din amintirile profesorului Constantin Tomescu, păstrat în arhivele naționale, al doilea fiind un raport întocmit de Anton Rațiu, membru al echipei de sociologi ai Institutului Central de Statistică, condusă de Anton Golopenția, care, în perioada 1941-1944, a efectuat o amplă investigație printre comunitățile de români întinse de la Bug până spre munții Caucaz, stau la baza unora din cele expuse, de mine, aici. Menționez că subiectul a fost abordat și de cercetătorul George Enache, în 2011, având la bază aceleași surse, și la toate am adăugat pe ale mele, corelate cu mărturiile bătrânilor octogenari, nonagenari ai anilor 60.

Repet că cele ce v-au fost prezentate sunt o actualizare a anumitor informații despre fenomenul transhumanță, care sper să fie o provocare pentru posibilele dezbateri, dar mai ales acțiuni ce se impun și care sper că vom avea puterea, voința și capacitatea să le provocăm... Și mai ales ACUM, când, uite-așa, din gâlceavă în gâlceavă, de vreo trei decenii, tot căutăm drum spre BIRUINȚA GÂNDULUI. Și biruit-a! Gândeam un muzeu Mioița. Și, l-am făcut. Gândesc un muzeu al transhumanței ce dat-a MIORIȚA, să facem odată. Și l vom face! Gândeam odată și Soveja și Cașinul o bornă ce să marcheze punctul de întâlnire a ciobanilor din cel trei provincii. Și s-a făcut! Una pe Zboina, muntele străbătut de ciobani, făcut de cășuneni, prin Telu Tudose, alta în Soveja, vad de trecere a turmelor transhumante, cuib al capodoperei Miorița, de către fundația sovejană.

Și Dumnezeu lucrează prin oameni. Căzu recent o știre ca un trăznet, dar unul luminător de minți intelectuale, de român. CITEZ cu bucurie: *„Dosarul multinațional Transhumanța, strămutarea sezonieră a turmelor, depus de zece țări, între care și România, a fost înscris pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității a UNESCO, la cea de-a 18-a sesiune a Comitetului Interguvernamental pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural imaterial care s-a desfășurat în Botswana”*. Și o motivație: *„Potrivit site-ului UNESCO, transhumanța contribuie la incluziunea socială, consolidând identitatea culturală și legăturile dintre familii, comunități și teritorii, contracarând în același timp efectele depopulării rurale. Practică ancestrală, transhumanța decurge dintr-o cunoaștere profundă a mediului și presupune practici sociale și de ritual”*. Doamne-ajută!

Și, de ceva vreme, sunt pe urmele ciobanului transhumant, mândru ciobănel, plecat cu simbrie la oi să facă și el un botei, ca apoi să se însoare. Și suspectez a fi cel moldovean, îngrijat de acel de-fi să mor, ca alți fărtați ai săi prin cine știe ce câmp de mohor, ca fiind urmaș al celui ancestral. Și pe acest drum al transhumanței, am dormit în falterica lui, i-am citit gândurile, am trăit alături de fărtații lui...și...!-am adus ACASĂ. Și mă gălcevesc cu unul, cu altul. Că așa i-a zis un prieten al meu, din Cașin, alt frumos nebun al satului, discuțiilor noastre întru Miorița - GÂLCEAVĂ. Frumoasă gălceavă! Hrană de suflet intelectual, aici pe meridianul Miorița, pe meridianul Cucuteni, unde s-a întrupat și cătunul MIORIȚA. Că un cătun e, un cătun cu oameni, prin care lucrează Dumnezeu. Și amintesc de baladă, fiindcă zicând MIORIȚA, zici TRANSHUMANȚĂ, că în transhumanță a trăit mândrul ciobănel zbuciumul lui interior, mioritic. Și SOVEJA a fost un punct deosebit pe acest drum al GOLGOTEI ciobanilor transhumanți.

Iar dincolo de memoria tot mai regresivă a satului, lecturile mele cu privire la acest fenomen, din Simion Mehedinți, scrierile lui literare ce au fost pentru mine subiect de licență, mi-au alimentat neliniștile. Și le împărtășesc ca o modestă contribuție la elucidarea acestui fenomen, căruia iată, în sfârșit, omenirea îi acordă atenția binemeritată. Și să fim la

înălțimea gestului NOI vrâncenii, care, iată, suntem în atenția unuia din cel mai înalt forum spiritual -UNESCO. Și un sfat: SĂ LĂSĂM ORGOLIILE la poarta țarnei și să intrăm, să trăim în sat cu și printre oameni - singurii făuritori de bunuri, făuritori de istorie. Și, cu Mehedinți la braț, să purcedem în lumea amintirilor, în care multe despre transhumanță sunt, și din Soveja. Și poate un MUZEU al transumanței se va naște, circumscris muzeului Miorița. Iar în satul Rucăeni, al Sovejei, unde o zonă Vămi se numea nu de mult, un muzeu al VĂMII gândesc. De fapt, nu vin cu această intervenție, cu noutăți, ci doar cu niște aduceri-aminte din lecturile mele cu privire la acest fenomen, și el, la rândul-i, precum Miorița, supus multor judecăți și, deci diverselor interpretări de azi, legați fiind toți, în prezent, prin fire invizibile la lumea modernă.

Câteva considerente generale, pentru cititorul neavizat, consider a fi necesare. Turmele se duceau și se întorceau periodic, pe un traseu cu locuri de popas bine stabilite, radial, care în timp deveneau adevărate spații de locuit în care ciobanii cumpărau locuri, construiau case, saivane, unde se opreau la întoarcere sau unde poposeau în următorii ani. Mai mult, în aceste locuri se stabileau definitiv adesea membri ai familiilor de ciobani. Aș recomanda, pentru cine vrea să cunoască mai îndeaproape ce a însemnat transhumanța, să citească povestiri ale lui Simion Mehedinți, din volumul său Oameni de la munte, Moșnegii, Pribegul, unde vorbește despre dramele pe care le trăiau ciobanii, ajunși moșnegi retrași în liniștea muntelui, de la odăi. Și totul la timpul trecut. A fost odată. Iar ca ajutor, povestirile le găsiți în numărul recent al revistei noastre LA Noi..., pe care am edita-o, parțial, special și pentru acest simpozion.

Transhumanța a avut multe consecințe ale ei, pozitive, care și-au pus amprenta românismului în spațiile prin care au trecut păstorii, în care ades s-au statornicit, au dăinuit. O consecință deosebită a fost MIORIȚA. Există o zicere a noastră: „Omul sfințește locul.” Și e un mare adevăr! Ei bine, ciobanii români, pe unde au trecut, unde s-au stabilit, au sfințit locul. Dar există și reversul, cum că și locul sfințește omul. Dar pentru acesta locul trebuie să aibă o anume sacralitate a sa.

Iar orice loc își are sacralitatea sa, dată de oameni, de faptele lor. Iar acesta sfințește omul, dacă el, omul o respectă, rezonază cu ea. Iar mai departe se adaugă locului cu faptele sale, sacralitate. Cu alte cuvinte sfințește și el locul. Există, se înțelege, o interdependență între cele două - om și loc. O sacralitate este și oaia. La o serie de neamuri, oaia este un animal totemic. Și asemenea valențe întâlnim și în folclorul românesc., nu mai departe oaia năzdrăvană din Miorița, dar și în basme și legende. Oaia este aproape unicul animal sfânt în mitologia românească. ea este asociată cu bogăția, dând lână, blana, pentru îmbrăcămintea preferată a românilor, este un simbol al blândeții, apare și în colinde. Și este bună, că „se dezbracă pe ea, ca să îmbrace pe om”, spune legenda. Este un animal sfânt. Spune o credință, că „ cine se ocupă de oi și albine, va avea noroc la toate. Când nu vor mai fi oi și albine, va veni sfârșitul lumii ”. Iar la noi, sfârșitul lumii e aanticipat de sfârșitul pășunilor, al fânețelor și cu ele, sfârșitul spectacolului multicolor al florilor câmpului și nu numai. Sacralitatea oii derivă și din faptul că eferă hrană. Pe lângă toate acestea, oaia are și o uriașă eficiență în agricultură, îngrășând locul pe unde trece, dar și, păscând, în trecerea lor toamna, lanurile de grâu abia ieșit, asigurând înfrățirea acestuia în primăvară. Ades, oierii erau invitați, chiar plătiți, să pască turmele pe lanurile de grâu.

În interesantul fenomen al transhumanței, ciobanii au promovat și comerțul ambulant - colportajul. C. Constantinescu Mircești afirmă referitor la acest fenomen: „Transhumanța își modifică, în timp, conținutul pe măsura transformărilor ce au loc în ansamblul vieții sociale, cu timpul, colportajul devine una din ocupațiile anexe ale păstorilor transhumanți. O mare varietate de materiale sunt trecute în Vrancea de către oierii ce vin din Transilvania”. Iar de aici, desigur mai departe. Ciobanii au dus în trăiștile lor cărți de rugăciuni, bisericuțe, dar și unelte, cusături, țesături specifice meșteșugului din zona de proveniență, plosci, chimire, cațaveici, pentru femei, sumane și ciubote, mânecare, râșnițe de piatră, unelte, scule ale meșteșugarilor renumiți. Și desigur cojoace, brânză în putini, în bășici, în coajă. Toate fie pentru a plăti închirieri de terenuri, de a-și asigura mijloace de subzistență, și nu

de puține ori promovând obiceiuri, datini, folclorul. Și așa s-a consolidat unitatea de grai, de tradiții, așa ne-am dovedit creativitatea.

Transhumanța, prin deseplasări a determinat curente ce au imprimat un ritm alert în evoluția satelor, prin care treceau, se statorniceau ades. Totodată oierii trnsilvăneni aduceau și un orizont nou sub influența căruia s-au produs transformări însemnate în viața economică, socială, spirituală a răsăritului.

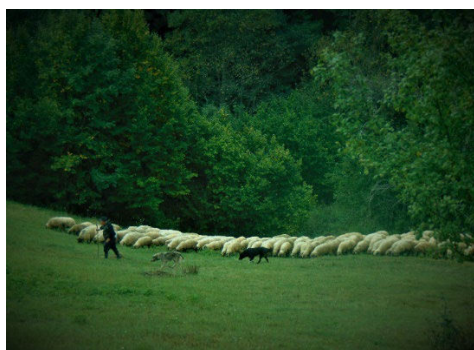
Trebuie precizat că această mișcare transhumanță nu era doar rămășițe ale unei îndeletniciri îndepărtate, tribale, ci o fază avansată în timpul căreia un număr limitat de sate, organizau păstoritul transhumanț cu articulații mult mai complicate decât cel sedentar și cu riscuri pe care nu și le puteau suma decât oameni puternici, înzestrați cu calități deosebite. Și consider că este mesajul cel mai important pe care l-a dat transhumanța: marea forță de rezistență, de luptă, dârzenia românilor în fața a ceea ce numea Eliade „tragismul istoriei”. Iar acest lucru se poate veda, citind măcar povestirea Pribeagul, din Oameni de la munte, a lui Simion MEHEDINȚI. Oameni ai muntelui fiind, asprimea vieții montane și-a spus cuvântul. Spune Gheorghe SAVU în Miorița muscelenă: „Muntele întărește, dă curaj și, nepus mai mult decât marea, ridică sufletul care îl preamărește și i se închină. Toate aceste sentimente nu le trăiesc, așadar, decât fanaticii călători, pe mare, pe munte, prin păduri. De aceea numai ei nu se reîntorc niciodată din călătoriile lor la fel de cum au plecat. Se schimbă ceva în firea lor. Vin mai liberi, mai întregi și mai formați sufletește ca oameni.” Și nici unde rămân, aș spune eu, nu mai sunt de cum au plecat. Și de aici, deducem marele transformări pe care transhumanța le-a adus în vaste teritorii. Dar și că transhumanța a fost o școală de educație, mai ales că mulți ciobani erau tineri.

Un alt fenomen ce consider că trebuie relevat este cel a constituirii de noi așezări în spații românești, prin care au trecut. Și nu este lipsit de importanță acest fenomen. Unii dintre ciobani, membri de familie, atrași de farmecul acelor locuri, de traiul mai ușor ce li-l putea asigura un loc, mai bogat în surse de existență. au decis să rămână pe acolo, să își facă

bordeie, colibe, țurle, adăposturi în pământ, în maluri, primitive pentru acele timpuri, ca la cealaltă venire, să aibă unde poposi. Și așa s-au stabilit legături de frățietate, în timp, prin conviețuire, s-au întemeiat noi așezări, ce au fost botezate de localnici fie prin socialul existențial al acestora, fie prin meșteșugurile practicate, fie prin mărfurile ce le vindeau sau alte determinări. Și zic eu, cei ce trăiau în colibe, COLIBAȘI li s-a zis și de aici și localitatea, cei ce locuiau în vreo vale, VĂLENI li s-a spus, celor ce brânză vindeau, BRÂNZA li s-a zis. Așa noi toponime au apărut, ca semne identitare: Deleni, Lingurari, Cojocari, Ungureni, Romanați ec. Și afirm acest fapt, fiindcă acesta era și este criteriul lexical, literar, al formării toponimelor.

Stână în transhumanță, iarna.

La pășunat la Soveja.

Așa cum se știe, despre transhumanță se poate vorbi mult și multe, fiind un fenomen social, economic, spiritual, chiar și politic, prin marile implicații ce le presupune. Iar astăzi și transhumanța trebuie folosită ca

un argument solid al dovedirii unității neamului românesc de pe ambele maluri ale Prutului, în demersu nostru comun, căruia dvstră frații i-ați adăugat și pe cel al aderării la spațiul european, cum firesc este. Dar realitatea impune mai întâi o ROMÂNIE DODOLOASĂ, că așa ne-ar sta bine în Uniunea Europeană. Și și aici Dumnezeu lucrează, tot prin oameni. Și birui-va gândul, referendumu-lui recent al domniilor vostre, frați moldoveni, căroră noi avem pregătit peșitor, mândrul nostru tricolor.

Și nu întâmplător am ales transhumanța și pentru gălceava nouă de azi, din spațiul cucutenian, aici în vatra Moldovei.

Bibliografie:

- 1. Anchetă proprie la Soveja, în rândul nonagenarilor și a octogenarilor, în 1968 și mai departe.*
- 2. Constantin Macarie. MIORIȚA la ea acasă - Niște rădăcini.*
- 3. Constantin Macarie, Florica Macarie. Meridianul Miorița. În căutarea frumosului pierdut- Icoane rustice.*
- 4. Florica Macarie. NEMURITORII - album IN MEMORAM, al daansatorilor și al dansurilor populare sovejene, vol I.*
- 5. George Enache. Transhumanța în istoria neamului românesc.*
- 6. C.Constantinescu-Mircești. Vrancea - zona activă de convergență a oierilor transhumanți.*
- 7. Ion Diaconu - Păstoritul în Vrancea.*